

BODNÁR DÁNIEL

Mustó Péterrel

P. Mustó Péter 1935-ben született Derecskén. Kilencéves korától külföldön élt. Franciaországban és Németországban jezsuita szerzetesnek tanult. 1963-ban Frankfurtban szentelték pappá. Tizenkét évig ifjúsági lelkészként működött Münchenben. Később szolidaritásból a bevándorló munkásokkal hónapokig mosogatott egy berlini vendéglőben. 1977–1991 között Kolumbia fővárosában, Bogotában élt. A veszélyeztetett családok megsegítésére a helybeliekkel együtt szociális intézményeket hozott létre. 1991-ben tért vissza Magyarországra. Rendszeresen vezet csendmeditációs lelkigyakorlatokat Tahiban és Németországban. 2008-ban a Longinus Kiadónál jelent meg Remény és kétség között Bogotá utcáin című könyve.

Önt 1963-ban, Frankfurtban szentelték pappá. 1965–1977 között Münchenben ifjúsági lelkész volt. Innen elbocsátották. Mi váltotta ki a feljebbvalói neheztelését?

A konfliktusok a hetvenes években kezdődtek, amikor már a müncheni egyházmegyében fiatalokkal foglalkoztam, papi és világi segítőkkel együtt. A mi diákcsoportunk a '68-as, demokratikus szellemben próbált működni, így tanulmányozták a Kommunista Kialtványt is. Az egyházmegye többek között emiatt is rossz szemmel figyelte a működésünket. Az tény, hogy sok mindent megengedtem a fiataloknak, a II. Vatikáni zsinat szellemében nem zárkoztam el a más valóságúak, a másként gondolkodók elől, párbeszédre törekedtem velük. A demokratikus gondolkodás jegyében döntöttünk arról is, hogy beengedjük a központunkba nemcsak a diákokat, hanem a dolgozó fiatalokat is, sőt azokat is, akik összetűzésbe kerültek a törvénnyel. Ez utóbbi volt a konfliktus kirobbanásának legfőbb oka, ugyanis az egyházmegye vezetői közül többen úgy vélekedtek, hogy ezt a három csoportot nem lehet összekeverni. Közölték velünk, hogy a Diákközpont, ahol dolgoztunk, csak a diákoké, a munkás fiataloknak hajlandók egy barakkot felépíteni, a törvénnyel konfliktusba kerülő fiatalok viszont menjenek a szociális munkásokhoz. A püspökségen azt is megkérdezték tőlem, hogy hányszor miséztem ezeknek a problémás fiataloknak. Egyszer sem, válaszoltam, ők ugyanis nem azért jöttek hozzánk, hogy misét hallgassanak. Többségük távol volt az egyháztól, ezért semmiféle eredményt nem érhattünk volna el náluk, ha rögtön misszionáriusként viselkedünk, Istenről, Jézusról beszélünk nekik. Emberileg szeretünk volna velük foglalkozni, igyekeztünk megszeliidíteni, nevelni őket. Szabadossággal is megvádoltak bennünket. Az igazgatónk annyira elkeseredett, hogy még a papi hivatásáról is lemondott. Végül az egyházmegye teljesen lecserélte a központban dolgozó gárdát. Engem arra kértek, hogy önként távozzam, de szolidaritást vállaltam a többiekkel, akiket elbocsátottak, s azt mondtam, bocsássanak el engem is. Ez meg is történt. Akkor nagyon rosszul éreztem magam, de ma már hálás vagyok, nem a konf-

liktus miatt, és nem is azért, mintha különösebben büszke lennék erre. Ha azonban ez nem történik így, akkor nagyon nehezen szántam volna magamat arra, hogy elmenjek Dél-Amerikába.

Miért pont oda utazott 1977-ben?

Nagyon régóta élt bennem a vágyakozás, hogy messzire menjek. Megjegyzem, hogy már négyéves koromban azt mondtam, kínai misszionárius leszek. Később, a II. Vatikáni zsinat ideje alatt, amikor teológiát tanultam Frankfurtban, meglepett és örömmel töltött el bennünket, fiatal jezsuitákat, hogy milyen nyíltan gondolkoztak a latin-amerikai püspökök. 1968-ban a kolumbiai Medellinben megtartott püspöki konferencia dokumentumai egy felszabadító teológiának a szellemét hirdették. Különösen érzékenyen foglalkoztak a szociális kérdésekkel, s tették szóvá a súlyos társadalmi igazságtalanságokat. Peter Hansen, Peruban élő dán jezsuita barátom erről lelkes leveleket írt nekem. Miután Münchenben mint ifjúsági lelkeszt elbocsátottak, 1977-ben hosszabb időre Dél-Amerikába indultam. Peter Hansent szándékoztam meglátogatni, aki akkor már tizenkét éve a kecsua indiánok között élt. Csak egy hátizsákot vittem magammal. A legolcsóbb közlekedési eszközöket vettem igénybe. Olcsó panziókban szálltam meg. Olyan szerényen éltem, amennyire csak bírtam. Az Egyesült Államokból délnek vettem utamat. A kismizmizettek mellett elkötelezett embereket és projekteket kerestem. Így zarándokoltam tizenhárom hónapig. Kolumbia fővárosába, Bogotába hívtak meg, ahol a Fialatok Állama, a Benposta működött. Ez az önszerveződő és önfenntartó közösség keresztény eszméket vallott az őskeresztények értelmezésében, ahol minden közös, igazságos, és a világban a békét szolgálja. Egy ilyenfajta program a II. Vatikáni zsinat után lelkesítő volt számomra. Ifjúsági lelkeszként Münchenben hasonló elképzelésekről álmodtam, több projektet meglátogattam. Amikor aztán Bogotába jutottam, három hónapig Benpostában éltem. Padre Javier szaléziánus atya intézményét is megismertem, amely jelenleg is kizárólag utcán élő gyerekek nevelését szolgálja. Neve: Program utcán élő gyerekek számára. Padre Javier rendtársa, Padre Vaccaro később Európába is elutazott, hogy pénzt szerezzen munkájukhoz. Ebben tudtam segíteni, miután visszatértem Németországba. Már akkor meghívott, hogy dolgozzak velük együtt egy ideig az utcagyerekek intézetében. 1979-ben tértem vissza Bogotába, azzal a szándékkal, hogy ott hosszabb időt töltsök. Először az utcagyerekek világával ismerkedtem. Igyekeztem néhányuknak valamiféle életlehetőséget biztosítani. Legtöbb esetben ez nem sikerült. Valójában mindig a felszabadító istenkép élt bennem. A rossznak nemcsak a következményeit szerettem volna gyógyítani, hanem az igazságtalan, embertelen társadalmat megváltoztatni, együtt küzdeni olyan közösségekkel, ahol minden emberben Isten képmását látják és tisztelik. Azt szerettem volna megismerni, hogyan érvényesül a felszabadítás teológiája a gyakorlatban.

Mit jelent ez pontosan?

Például a jezsuiták Peruban az őslakosok számára sok helyen művelődési házat létesítettek. Közülük ugyanis sokan semmiféle képzést nem kaptak. Szakmát tanítottak nekik, törődtek szellemi-lelki, vallásos nevelésükkel, de társadalmi helyzetük felismerésére is tanították, és öntudatra ébresztették őket. A szerzetesek, kifejezve azonosulásukat a szegényekkel, közéjük költöztek, fő hivatásuknak tekintették a velük való törődést. A jezsuiták Mexikóvárosban eladták legnagyobb iskolájukat, ahová a jómódú szülők gyerekei jártak, a szerzetesek pedig kiscsoportokban kiköltöztek a szegényebb negyedekbe.

Egy kicsit hasonló ez ahhoz, mint amit Teréz Anya és nővérei tettek Kalkuttában...

Egyrészt hasonló, abból a szempontból, hogy ezek a jezsuiták teljes érdeklődéssel és szeretettel fordultak a társadalom kizsácoltjai, vesztesei felé, másrészt viszont van egy nagy különbség is: Teréz anya odaadóan ápolta, gondozta a rászorulókat, nem kereste a társadalmi igazságtalanságok okait, nem kutatta, hogy valaki miért fekszik az árokban, az út szélén. A latin-amerikai szerzetesek viszont — jezsuiták, domonkosok, szaléziánusok és mások — a szegénység társadalmi, gazdasági, politikai okait is keresték, hogy azokat felderítsék. A Felszabadítás Teológiája kifejezés Gustavo Gutiérrez perui szerzetes könyvének címéből származik. Ennek az irányzatnak a képviselői az igazságtalanságok okait is megnevezték. Ezek az okok ma is ugyanazok, mint korábban voltak. Az általánosan elfogadott gazdasági rendszer felépítése olyan, hogy a társadalom megoszlik a kis számú gazdagok és a nagyszámú szegények között. A felszabadítás teológiája sokszor használja a marxista nyelvezetet, rámutatva többek között arra, hogy a kapitalista társadalmakban nem az ember a fontos, hanem a tőke. A legfőbb cél a materiális javak minél nagyobb felhalmozása, nem pedig az emberek boldogulása és élete. A szocialista rendszer összeomlását követően ez a gazdasági irányzat sokkal erősebbé vált. Addig ott élt a félelem a nyugati világ gazdasági-pénzügyi elitjében a marxizmus-leninizmus térnyerésétől, ezért visszafogták magukat. Miután a szocializmus összeomlott, újra teret nyert a vadkapitalizmus, hiszen megszűnt a korlátozó erő, nincs ellensúly, amely gátat szabna a gazdasági, pénzügyi folyamatokat irányító mértéktelen mohóságának. Ők soha nem a tömegek, az emberek többségének a javát keresik, csupán egy szűk rétegét. A többiekkel nem törődnek. Áthidalhatatlan az ellentét a gazdagok és a szegények között. Hangsúlyozom ugyanakkor, hogy nem annyira az egyes ember önzésére gondolok, tehát nem individuális erkölcsre, hanem arra, hogy a hatalmi pozícióban lévő személyek olyan struktúrákat hoznak létre, amely tökéletes táptalaja az igazságtalanságok megszületésének. Gondoljunk csak a szomorú aktualitásra, hogy mi történt a világban, a pénzügyi szektorban. Mindazok, akiknek rálátásuk volt a folyamatokra, pontosan tudták, hogy rendkívül veszélyes mindaz, ami történik, mégsem tettek semmit annak érdekében, hogy megakadályozzák a tragikus végkifejletet. Nem csupán az egyes ember önzéséről és kapzsiságáról van itt szó, hanem magának a rendszernek a

tarthatatlanságáról, amely lehetővé teszi például a fedezet nélküli kölcsönzést a minél nagyobb haszon reményében. A gazdasági válságot mindig a kisemberek szenvedik meg, ők veszítik el az állásukat, az ő házukat, lakásukat árverezik el. Azokat viszont, akik előidéztek az összeomlást, senki sem fogja felelősségre vonni, még erkölcsileg sem, nyugodtan élük tovább az életüket, gazdagságban, fényűzésben. A legszomorúbb ebben talán az, hogy társadalmilag mindez teljesen elfogadott. Ma általános a vélekedés, hogy ez a legideálisabb gazdasági és társadalmi rendszer, amiben élünk, s ebbe beletartoznak a nem tiszta pénzügyi hitelezések, spekulációk is, ezért szinte lehetetlen alapvető változásokat elérni. Főleg azért nem, mert a hatalmi helyzetben lévő személyek, csoportok — a rendszer legfőbb haszonélvezői — sem akarnak változtatni, elfogadják, hogy ez van, ennek így kell lennie. A sajtó és a média nagy része pedig ezt hirdeti a tömegek felé. Így aztán, ha fellépne egy olyan politikai erő, amely nyíltan hirdetné, hogy ellene van a mostani állapotoknak, s célul tűzné ki a rendszer alapvető megváltoztatását, nem kapna többet öt százaléknál. Ez így lenne mindenütt a világban, Magyarországon is. Az Amerikai Egyesült Államokban is a két nagy párt egyetért abban, hogy ez a mostani rendszer jó, ezen nem kell alapvetően változtatni, igaz, hogy most éppen belebuktunk, de majd kilábalunk belőle, s ugyanúgy megy minden tovább.

A súlyos gazdasági-társadalmi igazságtalanságok ellen a 20. században két nagy irányzat lépett fel, a náciizmus és a kommunizmus. Mindkettő kegyetlen totalitarizmusba torkollott, több mint százmillió ember halálát okozta. A szociális piacgazdaság is megbukni látszik. Az evangéliumi — a szeretetre és irgalmasságra épülő — alapokon álló szocializmus talán megfelelő válasz lehetne, de ez sajnos utópiának látszik, hiszen társadalmi méretekben kellene megváltozniuk az emberi lelkeknek.

Ne essünk tévedésbe: nem csupán a náci és a szovjet szocializmusnak voltak nagyszámú áldozatai. A kapitalizmusnak is rengeteg áldozata volt és van. Dél-Amerikában például nagyon sokszor önmagukat kereszténynek valló és vasárnaponként misére járó diktátorok kíméletlenül gyilkolták népük gyermekeit. Guatemalában nem a régmúltnak tekintett 16., hanem a 20. században irtották az indiánokat. Argentínában, Chilében szisztematikusan pusztították el a hatalom képviselői a másként gondolkodókat. A ma uralkodó pénzügyi-gazdasági rendszer áldozatait is lehetne számszerűsíteni a marxizmus és a náciizmus áldozatai mellett. El lehet dönteni, hogy melyik a több vagy a kevesebb, de egyetlen áldozat, egyetlen gyilkosság is sok és elfogadhatatlan. Ami az evangéliumi alapokon álló szocializmust illeti, hogy az utópia-e? Ha az utópiát nem negatívan értelmezzük, hanem mint víziót, egy eszményképet, mennyországot, zarándokhelyet, ahová törekszünk, akkor azt mondom, hogy igen. Az Evangélium irgalmassága és emberszeretete, az a kép, amit Jézus Krisztus az egész földi életével felmutatott nekünk, számunkra, keresztények számára egy vízió, egy utópia. Ez abból is látszik, hogy keresztre feszítették, de valljuk, hogy ezzel nem lett vége a történetének, hiszen feltámadt. Tehát ez az emberszerető, minden egyes embert Isten gyermekének tekintő rendszer vízió. Jézus maga is azt mondta, szegények mindig lesznek veletek. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ne csináljunk semmit, hanem éppen azért, mert szegények mindig lesznek, sose nyugodjunk bele, hogy ez így van.

Őn az imént említette, hogy amikor 1977-ben Dél-Amerikába ment, célja volt, hogy megváltoztassa az akkori igazságtalan társadalmat. A világ azóta sem lett sokkal igazságosabb. Milyen eszközei lehetnek egy jezsuita szerzetesnek a társadalom jobbításában?

1979–1991 között Kolumbia fővárosában, Bogotában utcagyerekekkel foglalkozott. Élményeit tavaly megjelent, Remény és kétség között Bogotá utcáin című könyvében írta meg. Az egyik, ami azonnal feltűnik, hogy az utcára kerülő gyerekek szinte kivétel nélkül a szegény, csonka családokból kerülnek ki. Ma viszont nem csak Kolumbiában, de például Magyarországon is növekszik a szegények száma, széthullanak a családok. Egy jellegzetesen harmadik világbeli jelenség begyűrűzhet a fejlettebb világba is?

Dél-Amerikában, majd később Magyarországon is olyan emberekkel, csoportokkal próbáltam együttműködni, akik valamilyen formában az emberek lelkével, szellemével is törődtek, s nem csupán az anyagiakban gondolkoztak. Természetesen pénzre szükség van, hiszen Bogotában az utcagyerekek között megtapasztalhattam a szegénység súlyos következményeit, de a pénz nem lehet a cél. Például az egyik kolumbiai szerzetes barátom szociológiai tanulmányai befejezése után a jezsuita egyetemre kerülhetett volna tanítani a gazdag családok gyerekeit. De kötelességének érezte, hogy ne felejtse el a szegényeket. Az egyetemen elfelejtette volna, mert ő maga is szeretett jól élni. Ezért olyan környezetben kívánt dolgozni, ahol a feladata maga kényszeríti arra, hogy a szegényeket ne veszítse el szem elől. A szociális kutatóintézet munkatársa, majd igazgatója lett, később a jezsuiták szegény gyerekek oktatásával foglalkozó iskolarendszerének a vezetője.

Nemigen lehet párhuzamot vonni két annyira eltérő nagyságú, társadalmi-gazdasági berendezkedésű ország között, mint amilyen Kolumbia és Magyarország, bár amikor 1991-ben, közvetlenül a rendszerváltozást követően visszajöttem Magyarországra, úgy éreztem, itthon is elindult a latin-amerikanizálódás folyamata, s azóta a helyzet nem lett jobb. Ez azonban nem azt jelenti, hogy minden teljesen hasonlóvá válik, hiszen a két ország történelme, múltja és jelene nagymértékben eltér egymástól. Érdekes egyébként, hogy nem minden dél-amerikai országban volt annyi utcagyerek, mint Kolumbiában. Nagyon sok az utcagyerek viszont Afrikában, például Kenya fővárosában, Nairobiban. A képhez hozzátartozik, hogy Európában és Magyarországon nagyon sok olyan gyerek meg sem születik, akiből esetleg később utcagyerek válhatna. Nem hiszem, hogy Magyarországon — még ha a szegénység növekszik is — olyan mértékben elszaporodnának a jövőben az utcagyerekek, mint Bogotában a hatvanas-hetvenes években. Az annak a kornak volt a kísérőjelensége, amikor az egészen elszegényedett vidékekről az emberek betódultak a nagyvárosba, de a változás csupán annyi volt az életükben, hogy a vidéki nyomorból a nagyvárosi nyomorba jutottak. S ekkor alakultak ki ezek a családjaikból kiszakadt gyerekbándák, akikért senki nem volt felelős. Közülük sokan romantikus kalandként élték meg mindazt, ami az utcán történt velük. Másfél évvel ezelőtt beszéltem egy volt utcagyerekekkel, aki azt mondta nekem: most kíméletlen rablóbandák vannak, amikor mi voltunk utcagyerekek, az még játék volt és romantika. Ez sem teljesen igaz, mert nagyon sok mindent megéltem annak idején közöttük, s nem állítanám, hogy minden csupa romantika lett volna, de hát az ember sokszor másként idézi fel az emlékezetében a megélt valóságot. Pláne ha az fájdalmas és szomorú volt, tele erőszakkal, a halál állandó közelségével. Ha volt benne romantika, az elsősorban annak köszönhető, hogy akkoriban még nem üldözték annyira ezeket a gyerekeket, csak később fajult el a helyzet. A mai Bogotá vá-

rosközpontjában egyébként már nem találhatóak utcagyerekek, katonai nyomásra tiltották ki őket onnan. Magyarországot illetően úgy gondolom, hogy a klasszikus értelemben vett utcagyerekek nem fognak felbukkanni, de a nagyobb szegénység, iskolázatlanság és munkanélküliség miatt növekedni fog a rablások száma, és ezzel párhuzamosan megerősödnek a radikális irányzatok.

Könyvében idéz egy magas rangú katonatisztet, aki meggyőződéssel vallotta, hogy az utcagyerekek problémájára a likviditás lenne a megoldás. Az úgynevezett Fekete Kéz csoportnak pedig gazdagok fizettek azért, hogy megöljék az utcagyerekeket. Ez azért döbbenetes.

Világjelenség, hogy kritikus helyzetekben sok ember elúzná, vagy likvidálná a neki nem tetsző személyt, társadalmi réteget, etnikai csoportot. Csak ezt nyíltan kevesen merik bevallani. Nem tudom, hogy Magyarországon hány százaléknyan űznék el szívesen az országból a cigányokat. Máig indulatokat kiváltott kérdés, hogy 1943–44-ben a magyar társadalom miért nem védte meg jobban a zsidókat, miért engedték meg, hogy összeterejék és elvigyék őket a vagonokban. Biztos, hogy nem mindenki értett ezzel egyet. Ám a tömeg irányzatokat követ, kicsit vakon, az erkölcsi dimenziókat pedig mellőzi, különösen válságos helyzetekben. Elsődleges szempontja a biztonság, a meglévő megőrzése, s ezért könnyen azok ellen fordul, akikről azt hallja, hogy azok veszélyeztetik az ő biztonságát, maradjon inkább minden úgy, ahogy van, még ha az nem is jó igazán, de legalább nem jár felfordulással. A tömeg hajlamos fekete-fehérben látni a világot, angyal és ördög, szent és gonosztevő, s meggyőződése, hogy mindig ő áll a jó oldalán. A tömeg nem veszi figyelembe az Evangélium egyik lényeges gondolatát, hogy Jézus a bűnösökért jött, a vámosokért, az adószedőkért, nem az egészségesekért, hanem a betegekért, hogy el ne vesszenek, hogy megváltozzanak, s életük legyen. Ez az Evangélium szelleme. Sajnos azonban minél válságosabb egy helyzet, annál gyakrabban merül fel a likvidálás gondolata, mint úgynevezett végső megoldás, a patkányirtás. Visszatérve a vészorszakra, történelmi tény, hogy a nyilasok milyen könnyen likvidáltak embereket. A másiktól való félelem — függetlenül attól, hogy az mennyire megalapozott — könnyen kiválthat az emberből gyilkos indulatot, s teheti őt vakká. Amikor egy társadalomban sok ember érzi úgy, hogy baj van, akkor eluralkodnak a radikális érzelmek, s könnyen szörnyűséges tettekbe torkollhatnak, ember-, de akár népirtásba is. Erre rengeteg példa van a történelemben, de ezen a téren él bennem a remény, hogy az emberiség képes a fejlődésre, talán érzékenyebbé válik majd arra, hogy mit tart erkölcsösnek és mit erkölcstelennek, s határt szab az öldöklésnek.

A bogotai utcagyerekekről írt könyvében felidéz egy esetet, amikor egy volt iskolatársa, Éva, aki jómódban él a családjával, szeretné, ha többször

Nekem akkor nagyon nehezemre esett elfogadnom az ismerősöm kérését, mert úgy éreztem, jómódú honfitársaim között nagyon könnyen megfélelkezhetnék szegény embertársaimról. Olyan nagy volt ugyanis az egzisztenciális különbség, hogy képtelen voltam feldolgozni magamban. Úgy éreztem, hogy döntenem kell, hová tartozom. A jólét, a kényelem számomra is vonzó tud lenni. Ezért nem vállaltam a magyar kolónia szolgálatát. Pedig nagyon jó szándékú emberek vol-

elmenne hozzájuk, s elvállalná a magyar kolónia papi vezetését. Ettől Ön megriad, mert úgy érzi, a szociális különbségek olyan nagyok a kolónia tagjai és az utcagyerekek között, hogy lehetetlen két annyira ellentétes világban elköteleződnie. Csak a teljes azonosulás lehet a megfelelő módszer a társadalom számkivetettjeinek a segítése terén?

Könyvében nem titkolja, hogy előfordult, nem szeretne egyik-másik gyereket, például a Delio nevű fiút, aki kilenc éves volt, amikor az édesanyját meggyilkolták, és aki-ről egy pszichiáter azt jósolta, teljesen alkalmatlan az önálló életre, ezért fiatalon fog meghalni, hajléktalanként. Ám azóta eltelt több mint huszonöt év, és Delio rációzott erre, rendszeresen dolgozik, leérettségizett, családot alapított. Hogy sikerült legyőznie az iránta való ellenszenvét?

Nehezemre esett, hogy ilyen kedves embereket visszautasítottam, de következetes szerettem volna lenni. Ez egyébként nagy-szombaton történt. A bőséges és kitűnő ebéd után Éva fia autóval vitt vissza az utcagyerekekhez. Velük akartam a húsvéti feltámadási szertartást megünnepelni. Már vártak rám harminchárman. Először szemet szúrt nekik, hogy autóval érkezem. Rögtön megjegyezték azt is, hogy bort ittam. Nem tetek szemrehányást, mégis rossz volt a lelkiismeretem. Ennek ellenére a húsvéti szertartás a harminchárom gyerekkel nagyon szépen sikerült. Az Evangélium az ő jelenlétükben mindig konkrét, megfogható, eleven. Tudják, kik a prostituáltak és bűnösök. Tudják, mi a remény és kétség, kilátástalanság, reménytelenség. A világosat és sötétet meg tudják különböztetni. Úgy ismerik az életet, mint a halált. Nekünk, jóllakottaknak sokkal kevesebb fogalmunk van arról a világról, amelyhez Jézus beszélt. Mi nem ismerjük Jézus hallgatóinak gondját, baját, de az utcagyerekek ismerik. Azonnal tudják, és mindjárt megértik, miről van szó. Számunkra a vallás a lélek vigasza, nekik Jézus szava a színtiszta valóság.

Delio sokáig se dolgozni, se tanulni nem akart, teljesen természetes volt számára, hogy másokon élésködik. Még hirdette is, hogy boldog lenne dolgozni, ha a bátyja fizeti a szállását. Nem hagyott azonban nyugodni a gondolat, hogy nem szeretem. Egyszer aztán egy gondolat, egy érzés tört rám: ha igazán hiszem, hogy mindenki Isten teremtménye, Delio is az. Ha létrehozta, és a létben megtartja, lát valami kedvelni valót, szépet benne, amiért szeretni tudja. Ettől a gondolattól először megborzadtam. Visszataszító volt. Undorodtam tőle, mert agresszív volt, semminek sem felelt meg, amit én emberi értéknek láttam, semmi olyannak, amit szeretni tudtam volna. Ha hiszem, hogy minden ember Isten képmására van teremtve, akkor ő is Isten képmása, és a Szentlélek őbenne is működik. Ha igaz, amit gondolok, akkor Deliót nem kerülhetem ki. Ha elfordulok tőle, akkor Istentől fordulok el. Szinte fájt elfogadni annak a lehetőségét, hogy benne meglássam Isten arcát. Ha Isten teremtménye, ennek a következménye az is lehet, hogy én is felfedezhetnék benne valami kedveset, szépet, szeretnivalót. De egyáltalán található benne valami jó, valami szép? Ilyen ízlése lenne Istennek? Semmi vágyam nem volt, hogy Delióval foglalkozzak. Napokba, talán hetekbe telt, amíg ki tudtam mondani, hogy nem rázhatom le magamról többé ezt a szörnyű embert, nem fordulhatok el teljesen Deliótól. Valamiképpen meg kell engednem, hogy közelebb kerüljön hozzám. Egyik alkalommal megkértem Deliót, kíséren el a városba. Busszal mentünk, s akkor elszántam magam, hogy meghallgatom. Ő beszélni kezdett, és én csodálkozva vettem észre, hogy már nem is agresszív. Nyugodtan beszél. Az is feltűnt, hogy jobban ismeri és kritikusabb szemmel nézi magát, mint gondoltam. Először ott a buszban érintett meg az érzés, hogy Deliót tudom becsülni. Ő tanított meg arra, hogy próbáljam minden emberben Isten képmását keresni, azt meglátni,

amit a Teremtő kedvelhet benne. Amikor először tört rám ez a gondolat, még megrémültem. Utólag azonban hálás vagyok érte. A De-lióval való konfliktusokon keresztül többet tanultam az életről, az emberekről és a jó Istenről, mint talán akárki mástól.

Ön különbséget tesz a lelkiismeret-furdalás és a bűnbánat között.

Ez nagyon nagy különbség. A lelkiismeret-furdalás sokszor a saját önképemmel van kapcsolatban, hogy nem vagyok olyan, mint amilyen szeretnék lenni önmagam vagy más előtt, s ez bánt engem. A rossz lelkiismeret önvádolás. Ez azonban nem az igazi bűnbánat. Számomra az igazi bűnbánat ajándék, Istennel kapcsol össze, bizakodást teremt. A rossz lelkiismeret önvádolás. Mégis szükségünk van önvádra, rövid ideig, csak nagyon rövid ideig, csak éppen addig, amíg bűnbánat nem születik. Fáj, mint a tövis a lélekben. Ez az a tövis, amiről Szent Pál beszél. Figyelmeztet, ébren tart, serkent, hogy jobban odafigyeljek, hogy észrevegyem, meglássam mindenkiben, még egy utcagyerekben is Isten gyermekét.

Könyvének egyik szereplője, egy alig tízéves kislány azt kérdezte Öntől: Atya, én is Isten képmása vagyok? Mit lehet ilyenkor mondani egy gyermeknek, aki eddig csak az élet kíméletlenségével, vastörvényeivel találkozott, nem kapott szeretetet senkitől?

A gyerek kérdése kapcsán engem az döbbenett meg, hogy egy keresztény szekta tagjai ítélték el őt. Nem rossz szándékból, hanem azért, hogy megtérítsék. Az igaz, hogy az utcagyerekeknek is meg kellett volna, vagy meg kellene térniük, de olyasmit akkor sem szabad nekik mondani, hogy nem vagy Isten gyermeke, mert koldusz és lopsz, emellett pedig szipózol. Ha ugyanis egy gyerek olyan helyzetbe kerül, hogy az életének a rendszeréhez hozzátartozik a lopás, akkor a megtérés nem ott kezdődik számára, hogy nem lop, hanem ott, hogy keres egy másik utat ahhoz, hogy más körülmények között éljen. Előfordul, hogy az utcagyerek büntetése a lopásért halál, megölik őt. Ellenben az, aki milliárdokat sikkaszt, vagy tékozol el, az szabadon járhat-kelhet, akár a társadalom megbecsült tagjaként is. Az utcagyerekeket borzasztóan nehéz meggyőzni arról, hogy Isten őket is szereti, mert önmagukat elítélik. Egyik alkalommal megkérdeztem tőlük, hogy szerintük jók-e a csicsergő madarak? Valamennyien igennel válaszoltak, de önmagukról egyikük sem állította ugyanezt. Tudták és érezték, jó, hogy a madarak vannak, függetlenül attól, amit tesznek, mert jó, hogy léteznek. Csak éppen önmagukra vonatkoztatva képtelenek ezt kimondani. Olyan mélyen érzik annak a tudatnak a súlyát, hogy saját maguk és egész környezetük rossznak tartja őket. Egy jó családban nevelkedett gyerek nem tartja magát rossznak, védekezik ellene. Az utcagyerek nem képes erre, annyi minden összetört már benne. Nehezen — vagy egyáltalán nem — hiszi el, hogy egy szegény közelebb van Istenhez, mint az, aki őt elítéli. Pedig a nincstelen talán kedvesebb Istennek, mint az, aki jómódban él. Nem a tehetős, hanem a szenvedő, a magatehetetlen Isten váltotta meg a világot a keresztfán. S azok az utcagyerekek, akiknek hiányzik a család és a szeretet, akiket megítélnék, elítélnék és súlyos bűn tudata terhel, csak ők tudhatják igazán, mit jelent a megváltásban reménykedni.